

Glazba kao viši oblik čašćenja Boga*

»Tko uspije prodrijeti u srž glazbe, neće više životariti u bijedi poput drugih ljudi.«

Ove bi nas Beethovnovne misli trebale neprestano podsjećati da je glazba onaj Božji dar koji nas može i mora neprestano dizati k Njemu.

Otkrićem glazbe, koju je Stvoritelj ulio u Božju prirodu, susreo se čovjek s najljepšim, najsavršenijim, najuzvišenijim načinom govora razumljivim svakom dobrom srcu. Zar nije to Božji poticaj da se upravo po njoj najviše približimo njemu, najvećem Geniju i Skladatelju?

S kakvom su poniznošću srca i bezgraničnom zahvalnošću prema Njemu, koji im je sve dao, stvarali besmrtna djela glazbeni velikani? Haydna su pohvale za uspjela djela naljutile. Znao bi reći: »Ja sam samo Njegovo oruđe, On se preko glazbe sa mnom razgovara.« Na pitanje odakle crpi prekrasne melodije koje je utkao u svoja besmrtna djela, Beethoven je odgovorio: »Vjerujte, sa svetim poštovanjem ljubim kozmos — prirodne ljepote — jezik prirode mi je potpuno razumljiv; znam osluškiivati divne zvukove koji iz nje odjekuju, njezin mir je najljepša pjesma u kojoj su sakrite sve ljepote motiva, harmonije, skladnosti, vječne istine i sreća. To je religija. Ja sam svećenik koji crpi iz beskrajnog bogatstva i gradi most po kojem će se ljudi moći lakše približiti vječnom Svjetlu.« Stoga je svima jasno da je Beethovnova glazba jedna beskrajno lijepa molitva. Na naslovnu je stranu Vjerovanja »Missae sollemnis«, jednog od svojih najvećih djela, zapisao: »Bog iznad svake stvari! Bog me još nikada nije ostavio!« Svoju je ljubav prema Bogu ponovno ispovijedio u VI. simfoniji koja i nije drugo nego hvalospjev Stvoritelju i prirodnim ljepotama. Ovdje stoji pisano: »Boj se Boga! Ljubi Boga! Uzvisuj Boga! Zahvaljij Bogu! Moli se Bogu!«

Kako su ti velikani duboko shvatili izvanredno sredstvo te ga upotrebljavali da bi ljude odgajali, ublaživali im tegobe života, dizali ih uvijek više iznad materije do Njega, izvora svega lijepoga.

Sv. Mala Terezija je zapisala: »Svejedno je da li ja dušama navijestim Boga ili ga navijesti netko drugi. Samo da se Bog objavi, oruđe je sporedna stvar.« Umjetnik je dakle samo oruđe, umjetnina samo sredstvo kojim umjetnik posreduje čovjekovu ljepotu.

Umjetnost je ljepota. Ljepota je dakle neko posebno svojstvo koje se javlja u prirodi kao i u stvorenim čovjekovim umjetničkim djelima. Kada znamo što je ljepota, što je prava umjetnost?

To je pitanje zagonetno, ipak možemo donekle na nj odgovoriti. Povijest nauke koja se bavi tim pitanjem, a zove se estetika, uči nas kako su različiti mislioci tom pitanju u povijesti čovječanstva, unatoč suprotnim pogledima na svijet i čovjeka, ipak složni u zaključku da je izvor ljepote red, sređenost, skladnost. Kada dakle naiđemo na ta svojstva, sretnemo i ljepotu. Ta je naime težnja za redom, sređenošću i harmonijom u samom sebi urođena svakom čovjeku. Kada čovjek uspije to ostvariti, doživi u sebi zadovoljstvo, mir i sreću — kao i osjećaj nutarnje slobode, dok osjeća nemir i nezadovoljstvo ako u tome ne uspije. Dakle, ljepotu sretnemo onda kada smo najbliže Bogu, kada se oslobodimo tjelesnih slabosti, a duh se digne u svijet istine, reda i sređenosti.

Beethoven je duboko shvatio bit ljepote upravo zbog toga što je neprestano uranjao u bit života.

»Znam da je Bog u mojoj umjetnosti bliži meni nego drugima. Ne bojim se za svoju glazbu jer je u njoj prisutan Bog.« Tako piše Beethoven. A što ćemo mi koji često upotrebljavamo i izvodimo glazbena djela — a Bog nam je tako daleko? Kada nam bude onako blizu kao njemu, moći ćemo govoriti o umjetnosti i ljepoti. Ako nam se pak ona nije objavila, sebe i nju s mukom vučemo naprijed i umjesto Božje ljepote otkrivamo samo zgošnjju ljudsku bijedu.

U tom smislu govori i psalmist: »Svjetlo tvoga lica, Gospodine, utisnuto je u našoj nutrini.«

Zadatak svih nas jest da neumorno tražimo to Svjetlo, jer ćemo samo u njem otkriti pravu, istinsku umjetnost i ljepotu. Zapravo je svako naše čuvstvo, život, traženje sreće, samo naslućivanje Božje egzistencije. Svako veliko razglabanje i traženje istine, ljepote, uzbuđuje u nama čežnju i ta čežnja nije ništa drugo nego težnja za Bogom.

Sv. Pavao kaže: »On je izvor svega i sve služi za njegovu proslavu.« Mi te riječi tek donekle shvaćamo jer smo ljudi. Ljudi puni sumnja, nevjere, sebičnosti. Možda je biti ljepote — Bogu najbliže nevino dijete, koje svijet još nije zahvatio u vrtlog tjelesnosti, egoizma, mržnje, samodopadnosti. — Kako mu se ponekad svjetle oči od sreće gledajući dijete Isusa u jaslicama — kada mu sa majčinog lica sja bezgranična ljubav i sreća. Tako dijete doživljava ljepotu — dok je nama prije svega potrebna jasnoća ideala kako bismo obuhvatili ciljeve. Kette daje sebi geslo: »Usavršavanje neka je moj jedini uzor. Svjetlo istine moje djelovanje.« U mladosti govori Gregorčič: »Dođi zvijezdo naša, dođi ... Zlatna zvijezda sretnih dana.«

* Govor je održan prigodom »Susreta orguljaša i crkvenih pjevača« na Sv. Gori kod Nove Gorice 26. svibnja 1968.

Kao što je mornar tako je i čovjek izgubljen ako mu nije jasan put do spasonosne obale. Ako je velik umjetnik po svom djelu prorok čovječanstva te nam vjerno predaje što je primio od Stvoritelja, trebao bi i onaj koji se tim djelima služi i predaje ih biti prožet istom idejom, čak onaj koji samo sluša, uživa, morao bi biti prožet istom mišlju, jer je zapravo i pravo uživanje dar Božji.

Sv. Pavao govori: »Jednom se po Duhu daje mudrost, drugomu znanje — po istom Duhu; ... a sve to čini jedan te isti Duh koji to razdjeljuje svakomu kako hoće.«

Sve to bogatstvo ljepota kojima nas On tako darežljivo obasipa na našem životnom putu, u našem sebeljublju otklanjamo, često ne uložimo ni toliko napora da bi se okrenuli, kamoli još pročitali — jer smo uvjereni da sve znamo i da nam ništa nije nepoznato. Taj put ne vodi do ljepote, do istine, do vječnog Svjetla. Ljepota se dobrom čovjeku otkriva tek onda kada ponizno traži vječne zakone najvećeg Majstora — Stvoritelja te otkrije Istinu. Istina je poniznost, dobrotu, ljubav; to je lijepa simfonija sjedinjenja naše duše sa Stvoriteljem.

Za sve koji se posvećuju i nastoje da preko glazbe uzdignu svoju molitvu Bogu, vrijedi pismo slavnog violiniste Tartinija pisanog njegovom učeniku u kojemu mu stavlja pred oči visoki cilj umjetnosti i težak put kojim treba ići da postigne taj cilj. »Želiš li se posvetiti umjetnosti«, govori Tartini, »i ne želiš kvariti tog poziva imaj pred očima visoku goru na čijem su vrhuncu dva svijetla hrama. Jedan je hram mudrosti, drugi umjetnosti.« Dalje nastavlja kako se na taj vrh može dospjeti samo kroz gaj vjere, kako su na podnožju dva hrama, jedan lažne mudrosti i drugi lažne umjetnosti. Kako se pojedinj između onih koji su bili određeni da pođu na vrhunac, uplaše napora i zaustave kod bližih hramova na podnožju..., dok onima koji ustraju riše mučan put, sve prijateljske i neprijateljske snage koje imaju i moć baciti ga ponovo u dolinu kad je već pred samim svetištem... — A veselje, zadovoljstvo nad uspjehom su opasni neprijatelji...

Možda će netko prigovoriti da su te riječi namijenjene samo onima koji se bave umjetnošću, a da je za priprosti puk odviše učeno. Ne! Nije tako! Svi mi koji pjevanjem pratimo vječnu žrtvu prikazanja, moramo tražiti najviše ciljeve, moramo gledati na najviše uzore, moramo težiti uvijek na više. Najveći neprijatelj na našem putu jest površnost, brzo zadovoljstvo, svjetski duh umjesto pobožnosti, solistički ispadi pojedinaca umjesto poniznosti — sve što jesmo ili znamo imamo samo od Boga. Naš moto bi trebao biti: Ništa nije dovoljno lijepo, savršeno, dragocjeno, vrijedno većeg truda i napora negoli čašćenje Boga koji nam je sve to dao za naše dobro i za naše spasenje. Sa svime se brzo zadovoljimo samo jer se bojimo napora, odmah odustanemo govoreći: »Već će ići...«, a ne pomišljamo da upravo time kvarimo uzvišeni cilj umjetnosti, koja nastaje radi ljepote i preko nje tako snažno djeluje na čovjeka. Do danas nije poznato jače sredstvo, koje bi tako masovno, neposredno, u cijelosti zahvatilo čovjeka kao upravo glazba.

Ako je dakle Bog Ljepota, upravo se po njoj, po glazbi obraća nama da bismo ga lakše častili pjevajući, zahvaljivali Mu i molili. Za takav oblik više molitve nije potrebna ne znam kako umjetnički obrađena skladba. Posegnimo u bogatu riznicu malih, naočigled beznačajnih popijevaka poznatih ali i nepoznatih autora, zađimo u njih, zapjevajmo ih sa živom vjerom, s velikom ljubavlju i u trenu ćemo upoznati da smo sreli ljepotu. Je li za to potrebno ime autora? Nije! Važno je samo to što nam sama skladba svjedoči, da se po njoj lakše približimo Bogu.

Kada ćemo znati da skladba sadrži te sposobnosti? Kada nas čitave obuzme, kad nam na oči dođu suze. Kad nam srsi prođu tijelom, kada zaboravimo, tko smo, kada smo istrgnuti iz realnosti te nam se duša kao na krilima diže u visine, oslobođena zemaljske — ljudske težine — sretne s ljepotom, s najljepšom umjetnošću, s vječnom istinom, s beskonačnim Svjetlom, s vječnim genijem — Bogom.